

Katarzyna Stanek, Gertruda Wieczorek

System edukacyjny w Kenii : od nauki pod baobabem do uniwersytetu

Labor et Educatio 3, 251-264

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

BADANIA

Katarzyna Stanek, Gertruda Wieczorek
Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

**System edukacyjny w Kenii.
Od nauki po baobabem do uniwersytetu**

**The Educational System in Kenya. From the Learning
Under the Baobab to the Higher Education**

Wstęp

Cechą charakterystyczną zmian społecznych, które obserwujemy na przełomie lat, jest zdecydowany wzrost znaczenia edukacji, zarówno w aspekcie indywidualnych losów poszczególnych jednostek, jak i dla całego społeczeństwa.

Już we wstępie raportu *Edukacja – jest w niej ukryty skarb* Jacques Delors wskazuje na znaczącą rolę edukacji:

„W obliczu różnorodnych wyzwań edukacja jawi się jako szansa, którą należy bezwzględnie wykorzystać w dążeniu ludzkości do ideałów pokoju, wolności i sprawiedliwości społecznej. [...] Nie jest ona »cudownym środkiem« ani zaklęciem »sezamie, otwórz się«. Jest z pewnością tylko jednym ze sposobów, lecz w większym stopniu niż inne służącym bardziej harmonijnemu, autentycznemu rozwojowi ludzi, którego celem jest likwidacja ubóstwa, wykluczenia, niezrozumienia, ucisku i wojen”¹.

¹ J. Delors, *Edukacja – w niej jest ukryty skarb*, raport Międzynarodowej Komisji ds. Edukacji dla XXI wieku, przew. Warszawa 1998, s. 9.

Czy edukacja stanowi jedną z najistotniejszych kwestii współczesnych państw afrykańskich? Czy zderzenie kultury afrykańskiej z kulturą europejską wpłynęło na system szkolnictwa w Kenii? Czy Kenijczycy traktują edukację jako szansę rozwoju siebie i społeczności, w której żyją? Jak ustawodawcy w Kenii dbają o wykształcenie swoich obywateli? Czy Kenijczycy podążają za zmianami czy osadzeni są w kulturze tradycyjnej?

Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na pytania postawione przez autorów. Jednocześnie stanowi prezentację systemu edukacyjnego w Kenii, z uwzględnieniem utrudnień terytorialnych oraz osadzenia w kulturze suahili².

Metoda badań

Biorąc pod uwagę przedmiot badań, którym jest system edukacyjny w Kenii (z uwzględnieniem jej historycznego podłoża), autorzy zastosowali metody badań komparystycznych, dla których jednym z narzędzi jest metoda problemowa. Dzięki niej można „[...] dokonywać predykcji oraz formułować możliwe warianty polityki oświatowej”³. Badacz wychodzi od „[...] zjawisk kształcenia i wychowania umieszczonych w czasie i mających związek ze społeczeństwem [...], by poznać prawidłowości i zasady rozwiązywania problemów oświatowych oraz funkcjonowania systemu szkolnego w danym kraju”⁴.

Z uwagi na braki w literaturze polskiej szczegółowych opracowań na temat systemu edukacyjnego i polityki oświatowej w Kenii, w niniejszej analizie wykorzystano źródła anglojęzyczne, tj. naukowe czasopisma edukacyjne, ustawy i debaty edukacyjne, strony internetowe poświęcone edukacji w Kenii.

Autorzy, posługując się metodą badania dokumentów, korzystali zarówno z zapisów publicznych, wyrażających perspektywę intersubiektywną, instytucjonalną (m.in. oficjalne dokumenty, tj.: regulaminy, statuty, rozporządzenia

² Suahili – język z rodziny bantum używany w Afryce Środkowej oraz Wschodniej (Kenia, Tanzania, Demokratyczna Republika Konga, Uganda), pochodzi od liczby mnogiej arabskiego słowa *sāhil* ساحل (wybrzeże), w liczbie mnogiej *sawāhil* سواحل, używanego jako przymiotnik określający mieszkańców wybrzeża. Jest językiem ojczystym, którym posługuje się ok. 800 tys. ludzi. Z lingwistyczno-kulturowego punktu widzenia twierdzi się, że przed XVIII w. pojęcie suahili pojawia się rzadko. Jeszcze bardziej złożona jest kultura suahili z ogromnym zróżnicowaniem jej kryteriów. Z jednej strony podkreśla się styl życia i język, a z drugiej przynależność do wspólnoty muzułmańskiej. Charakterystyczne elementy kultury suahili to: złożoność etniczna, specyfika nadmorska, handel, bogata kultura piśmienna, wpływ islamu i doświadczenie kolonialne (J. Spenser Tringham, *Islam in East African*, Oxford 1964, s. 66).

³ A. Giddens, *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 20.

⁴ Tamże.

publikowane dane statystyczne, teksty kulturowe, znajdujące się w obiegu publicznym, publikacje, w tym internetowe) oraz dokumentów wygenerowanych przez badacza (m.in. notatki, fotografie, zapisy, kopie dokumentów)⁵. Całość omawianych zagadnień osadzona została w nurcie pozytywistycznym, w strategii jakościowej.

System edukacyjny w kontekście historycznym

Pierwsze dane historyczne na temat edukacji w Kenii są wynikiem podróży Johanna Ludwiga Krapfa i Johannesesa Rebmanna, którzy wskazali, że Kenijczycy mieli dostęp do edukacji już w 1728 roku, co wynika z rękopisu Utendi wa Tambuka (Księga Herakliusza). W XVIII w. misjonarze CMS (Anglican Church Missionary Society) podjęli pierwsze próby kontaktu z ludźmi z terenów Afryki Wschodniej, wchodząc z nimi w interakcje oraz adaptując z mieszkańcami nadmorskiego miasta Mombasa. Pierwszą stworzoną przez misjonarzy placówką edukacyjną była szkoła w Rabai – powstała w 1846 roku. Wraz z rozbudową linii kolejowej z Mombasy do Ugandy nastąpiło rozszerzenie działalności misyjnej w kraju, czego wynikiem były podejmowane próby tworzenia szkół i nauczania, co niejednokrotnie wiązało się ze sprzeciwem ludności plemiennej. Pierwsza szkoła w zachodniej Kenii została założona w 1902 roku w Kaimosi.

Kolejny etap rozwoju szkolnictwa w Kenii przypada na okres kolonizacji, kiedy to przez 80 lat państwo kenijskie podlegało rządowi Wielkiej Brytanii. Kolonializm narzucił Kenijczykom nie tylko kulturę, ale przyczynił się do rozwoju infrastruktury, systemu ochrony zdrowia, ale odznaczył się przede wszystkim w systemie edukacji, po pierwsze wpływając na wzrost świadomości mieszkańców Afryki Wschodniej, po wtóre wpływając na stały wzrost wykształcenia ludności. W chwili odzyskania przez Kenię niepodległości w 1963 roku, ponad 890 000 afrykańskich dzieci uczęszczało do szkoły podstawowej⁶.

⁵ D. Kubinowski, *Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia – Metodyka – Ewaluacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2010, s. 215–216.

⁶ J. Kiplangâ, *World's oldest pupil, Stephen Maruge, dies*, 15 August 2009, <http://www.standardmedia.co.ke/business/article/1144021620/world-s-oldest-pupil-stephen-maruge-dies> [dostęp: 20.11.2015].

Tabela 1. Liczba szkół i uczniów w Kenii w latach 1961–1963

Rok	Liczba szkół podstawowych	Liczba uczniów	Liczba szkół średnich	Liczba uczniów
1961	7 725	870 448	104	21 369
1962	6 198	939 766	141	25 903
1963	6 058	891 553	150	28 764

Źródło: G.S. Eshivani, *Implementing Educational Policies in Kenya*, World Bank Discussion Papers Africa Technical Department Series, The World Bank, Washington, DC 1990, s. 13–15.

Niepodległość Kenii rozpoczęła nowy etap, którego rezultatem była kampania na rzecz bezpłatnej edukacji podstawowej po odzyskaniu niepodległości w roku 1963. Od tego czasu, system edukacji przeszedł transformację dwukrotnie.

W 1967 roku Kenia, Uganda i Tanzania zjednoczyły się i stały Wspólnotą Afryki Wschodniej. Wszystkie trzy kraje stworzyły i przyjęły jednolity system kształcenia (7-4-2-3,5), który składał się z 7 lat kształcenia podstawowego, 4 lata gimnazjum, 2 lata edukacji na poziomie średnim oraz 3–5 lat – kształcenia na poziomie wyższym. Ówczesny system oparty został na kanwie brytyjskiego systemu edukacji, gdzie dzieci rozpoczynały edukację w wieku 7 lat, a kończyły w wieku 13. Wykształcenie podstawowe potwierdzał Certyfikat Afryki Wschodniej (East African Certificate of Education). Po ukończeniu kolejnego etapu edukacyjnego (czteroletniego) oraz pozytywnym zdaniu egzaminów końcowych, uczeń otrzymywał świadectwo ukończenia gimnazjum. Najwyższym poziomem kształcenia, który kwalifikował do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe, był East African Advanced Certificate of Education (EAACE), po dwuletniej szkole średniej⁷.

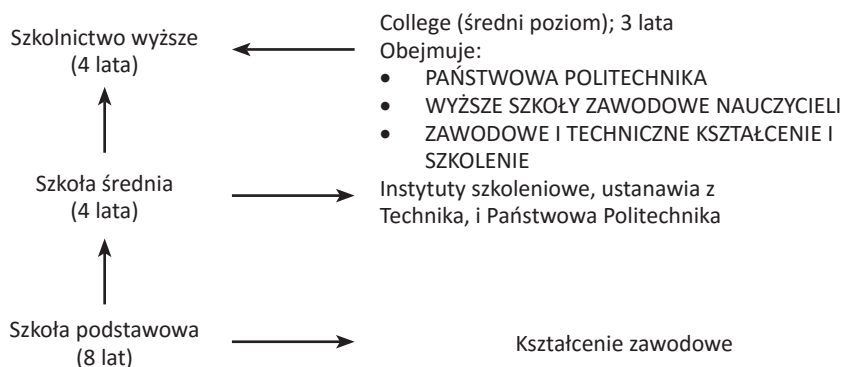
Wraz z upadkiem społeczności Wschodniej Afryki w 1977 roku, Kenia nie wprowadziła zmian na poziomie edukacji, jedyna zmiana, jaka nastąpiła w tym czasie to nazewnictwo egzaminów końcowych na poszczególnych szczeblach kształcenia oraz świadectw potwierdzających ukończenie kolejnych etapów (nowe nazwy dokumentów potwierdzających wykształcenie to: certyfikat ukończenia szkoły podstawowej (CPE – Certificate Primary of Edu-

⁷ Informacje uzyskane na podstawie rozmów z nauczycielami oraz osobami zajmującymi się edukacją w Kenii podczas Międzynarodowego Seminarium Naukowego w Amboselli (4–7. 01.2016 r.).

acation), kenijski certyfikat ukończenia szkoły (KCE – Kenya Certificate of Education) oraz kenijski certyfikat ukończenia szkoły średniej (KACE – Kenya Advanced Certificate of Education).

Od 1985 r. w Kenii obowiązuje system edukacyjny 8-4-4, wprowadzony przez prezydenta Daniela Moi, który obejmuje 8 lat kształcenia podstawowego, 4 lata kształcenia na poziomie średnim oraz 4 lata kształcenia uniwersyteckiego (w college'u lub uniwersytecie). System obrazuje wykres 1.

Wykres 1. Struktura systemu edukacyjnego w Kenii

Źródło: G. Saitoti, *Education in Kenya: challenges and policy responses*, Paper Prepared for Presentation at the Council on Foreign Relations, Washington DC By Minister for Education, Science and Technology, Government of Kenya, 2004.

Zmiany w systemie miały swoje odzwierciedlenie na poziomie uzyskiwanych certyfikatów, gdzie CPE otrzymał nazwę KCPE (Kenya Certificate Primary of Education), natomiast KCE stał się Kenya Certificate Secondary of Education (KCSE).

Od 2003 roku proces edukacji dziecka rozpoczyna się w wieku sześciu lat i jest on obowiązkowy, a jednocześnie bezpłatny do ukończenia przez dziecko 14. roku życia.

Na przełomie dziesięcioleci odnotowuje się stały wzrost wykształcenia Kenijczyków oraz rozwój edukacji w kraju, czego świadectwem jest zwiększająca się liczba szkół podstawowych, średnich oraz uczelni, zarówno publicznych, jak i niepublicznych.

Z danych statystycznych wynika, iż spośród wszystkich dzieci w Kenii około 85% chodzi do szkoły podstawowej, z czego 75% z nich uzyskuje

pełne wykształcenie potwierdzone państwowym świadectwem ukończenia szkoły, co daje im możliwość kontynuacji kształcenia na poziomie średnim. Szkoły średnie (odpłatne) kończy ok. 60%, co wynika z wysokości opłat, przy równoczesnym ubóstwie rodzin kenijskich. Edukacja na poziomie wyższym obejmuje biznesowe i zawodowe krajowe instytucje, politechniki, uniwersytety publiczne i prywatne w kraju. Jednocześnie ponad 950 tysięcy Kenijczyków podejmuje kształcenie na poziomie wyższym poza granicami kraju, m.in. w Indiach, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Stanach Zjednoczonych⁸.

Współczesny system edukacyjny w Kenii

Edukacja przedszkolna

Przed rozpoczęciem edukacji podstawowej, dzieci w wieku 6 lat zobowiązane są do uczęszczania do przedszkola od jednego roku do dwóch lat. Głównym celem edukacji przedszkolnej jest zaspokojenie podstawowych potrzeb rozwojowych dziecka, w tym fizycznych duchowych, społecznych i psychicznych, poprzez formalne i nieformalne interakcje z rodzicami i społecznością. Na tym poziomie nauczanie małego dziecka skoncentrowane jest przede wszystkim na zdrowiu, żywieniu, pielęgnacji oraz podstawowej edukacji dostosowanej do wieku rozwojowego dziecka⁹.

Szkoła podstawowa

Edukacja na poziomie podstawowym jest wolna od opłat. Polityka bezpłatnej edukacji na poziomie podstawowym obowiązuje od 2003 r., czego konsekwencją jest zwiększenie liczby dzieci w szkołach o prawie 40 procent w ciągu czterech lat (od 5,9 mln w 2003 roku do 8,2 mln w 2007 r.).

Edukację na poziomie podstawowym można podzielić na trzy cykle:

- 1) dolny (klasy I–III),
- 2) standardowy (klasy IV–V),
- 3) gimnazjalny (klasy VI–VIII).

Podstawowy etap edukacji zakończony jest egzaminem, potwierdzonym świadectwem uzyskania wykształcenia na poziomie podstawowym – Kenya Certificate of Primary Education (KCPE), nadzorowanym przez Kenijską Narodową Radę Egzaminacyjną (KNEC) w Ministerstwie Edukacji (organ

⁸ Ministry of Education in Kenya, <http://www.education.go.ke> [dostęp: 20.11.2015].

⁹ Chalkboard of Kenya, <http://www.chalkboardkenya.org> [dostęp: 20.11.2015].

nadzorujący politykę oświatową i system edukacji na wszystkich poziomach kształcenia). Egzamin końcowy potwierdza wiedzę i umiejętności uczniów, a wyniki są bazą wyjściową dla tych, którzy kontynuują edukację na poziomie średnim (w szkołach średnich i technicznych)¹⁰.

Program nauczania (na poziomie podstawowym) jest jednolity w całym kraju i obejmuje przedmioty: język angielski, języki suahili, matematyka, historia, geografia, przyrodoznawstwo, rzemiosło oraz religia (kurs do wyboru „chrześcijaństwo oraz islam”), prowadzone zgodnie z zatwierdzonym programem państwowym. Wszystkie działania edukacyjne opierają się o regulacje krajowe obowiązujące w Kenii. Jednakże szkoły prywatne mogą wprowadzać do programu dodatkowe elementy i przedmioty, wzbogacając tym samym program oraz zwiększając jakość kształcenia¹¹.

Uczniowie zobowiązani są posiadać przybory szkolne (m.in. zeszyt oraz przyrząd piśmienniczy), jednocześnie nie zadawane są im prace w domu, a nauka odbywa się tylko w szkole. Brak jest systematycznego sprawdzania wiedzy uczniów, ma to miejsce dopiero pod koniec semestru, kiedy uczniowie zdają testy, kwalifikujące ich do kontynuacji nauki w kolejnym semestrze. Postępy w nauce oceniane są w następującym systemie:

A, A-	bardzo dobry
B+, B, B-	dobry
C+, C, C-, D+	dostateczny
D, D-	słaby (najniższa ocena do uzyskania zaliczenia)
E	niedostateczny

Egzaminy końcowe odbywają się z pięciu przedmiotów: język suahili, język angielski, matematyka, geografia i historia. Od wyniku egzaminów zależy dalsza możliwość edukacji. Według statystyk, mniej niż 50% absolwentów szkół podstawowych¹² kontynuuje naukę w średniej, czego przyczyną jest przede wszystkim brak funduszy rodziny na ten cel.

¹⁰ Word Education News & Reviews, <http://wenr.wes.org/2015/06/education-kenya/> [dostęp: 20.11.2015].

¹¹ Ministry of Education in Kenya, <http://www.education.go.ke> [dostęp: 20.11.2015].

¹² G.S. Eshivani, *Implementing Educational Policies in Kenya*, World Bank Discussion Papers Africa Technical Department Series, The World Bank, Washington, DC 1990.

Szkoła średnia

Nauka na poziomie średnim trwa 4 lata i podzielona jest na dwa etapy (każdy z nich trwa dwa lata). Na zakończenie szkoły uczniowie przystępują do egzaminów (KNEC), które prowadzą do uzyskania świadectwa Kenya Certificate of Secondary Education (KCSE). Otrzymany certyfikat z wynikami z egzaminów upoważnia do ubiegania się o przyjęcie do uczelni wyższych lub kształcenia w uczelniach o profilu technicznym lub zawodowym.

Jednocześnie uczniowie posiadający świadectwo KCPE, którzy nie kontynuują edukacji na poziomie średnim z powodu słabych ocen, czy chęci uzyskania zawodu, decyduje się na programy zawodowe, dostępne dla absolwentów szkół podstawowych. Po ich ukończeniu młodzież może podejść do Państwowego Testu Zawodowego na poziomie 1–3 (Government Trade Tests level 1–3), na mocy którego uzyskuje uprawnienia do wykonywania konkretnej profesji¹³.

W Kenii istnieją trzy typy szkół średnich: publiczne, prywatne i misyjne (*harambe*). Uczniowie z najlepszymi wynikami z egzaminów końcowych szkoły na poziomie podstawowym (KCPE) mogą kontynuować naukę w krajowych szkołach publicznych, natomiast uczniowie, którzy uzyskali niższe wyniki z egzaminów kontynuują naukę w szkołach misyjnych, które nie otrzymują pełnego finansowania od rządu i są prowadzone przede wszystkim przez społeczność lokalną¹⁴.

Warto podkreślić, iż szkoły prywatne w Kenii są niezwykle drogie, stąd też dostęp do nich mają dzieci z zamożnych rodzin. Kenijska matura zakłada uzyskanie pozytywnych ocen z siedmiu przedmiotów: suahili, angielskiego, matematyki, dwóch przedmiotów ścisłych, przedmiotu humanistycznego (do wyboru) oraz technicznego¹⁵.

W chwili obecnej oferowane jest trzydzieści przedmiotów na akademickim poziomie średnim, pogrupowane w sześciu obszarach kształcenia:

- Języki (angielski, suahili, arabski, niemiecki, francuski)
- Nauki ścisłe (matematyka, chemia, fizyka, biologia)
- Nauki Stosowane (nauka w domu, rolnictwo, informatyka)

¹³ Word Education News & Reviews, <http://wenr.wes.org/2015/06/education-kenya/> [dostęp: 20.11.2015].

¹⁴ Informacje uzyskane na podstawie rozmów z nauczycielami oraz osobami zajmującymi się edukacją w Kenii podczas Międzynarodowego Seminarium Naukowego w Amboselli (4–7.01.2016).

¹⁵ Tamże.

- Nauki Humanistyczne (historia, geografia, wychowanie religijne, umiejętności życiowych, badania roboczych)
- Sztuki piękne (muzyka, sztuki i projektowania)

Przedmioty techniczne (rysunek i projektowanie, Budownictwo, mocy i mechaniki, obróbki metalu, drewna, lotnictwo, elektronika)

W pierwszych dwóch latach szkoły średniej, uczniowie przyswajają wiedzę z aż 13 przedmiotów, natomiast w kolejnym etapie na tym poziomie jedynie 8 przedmiotów. Przedmiotami obowiązkowymi jest: język angielski, język suahili oraz matematyka, a oprócz tego muszą wybrać dwa przedmioty ściśle, jeden z nauk humanistycznych Ponadto wybierają jeden przedmiot z obszaru nauk stosowanych oraz z technicznych. Zakres przedmiotowy oraz poziom kształcenia w dużej mierze zależy od zasobów edukacyjnych danej szkoły oraz samych nauczycieli¹⁶.

Pod koniec edukacji na poziomie średnim uczniowie podchodzą do testów końcowych w czterech grupach tematycznych w celu uzyskania świadectwa potwierdzającego wykształcenie. Ocena końcowa na KCSE jest średnią z wyników uzyskanych z 8 przedmiotów. W przypadku, gdy egzaminem objętych jest więcej niż osiem przedmiotów, średnia ocena oparta jest na najlepszych wynikach z ośmiu przedmiotów. Podkreślenia zasługuje informacja, iż wynik powyżej C + upoważnia do ubiegania się o przyjęcie na uczelnię wyższą.

Należy podkreślić, iż w ostatnich latach nastąpił ogromny rozwój sektora szkolnictwa wyższego w Kenii. O ile jeszcze w 2005 r. istniało zaledwie 5 uniwersytetów publicznych, o tyle dziś jest ich ponad 22 i planowane jest otwarcie kolejnych 20. Ponadto istnieje 17 prywatnych uczelni wyższych oraz 14 państwowych i prywatnych college'ów.

Najnowsze dane pokazują ponad dwukrotny wzrost przyjęć w 2014 r. (443 783 studentów), odnosząc się do roku 2012 (ok. 215 000 studentów)¹⁷.

Kształcenie zawodowe i wyższe

Na poziomie szkoły średniej, uczniowie mogą podjąć naukę zawodu trwającą od 3 do 5 lat, z spośród proponowanych programów rzemieślniczych prowadzących do zatrudnienia lub dalszej edukacji.

¹⁶ Informacje uzyskane na podstawie rozmów z nauczycielami oraz osobami zajmującymi się edukacją w Kenii podczas Międzynarodowego Seminarium Naukowego w Amboselli (4–7.01.2016 r.).

¹⁷ Word Education News & Reviews, <http://wenr.wes.org/2015/06/education-kenya/> [dostęp: 20.11.2015].

Na poziomie policealnym studenci mogą podejmować naukę na politechnikach, uczelniach wyższych, instytutach (zarówno publicznych, jak i niepublicznych). Trzeciorzędowe uczelnie oferują dwuletnie lub trzyletnie programy zawodowe, potwierdzone certyfikatem. W Kenii istnieją także instytucje szkoleniowe techniczne, które oferują szkolenia podnoszące kwalifikacje i kształcące umiejętności w zakresie zawodowym, potwierdzane odpowiednim dyplomem. Politechniki posiadają oferty programów od dwóch do czterech lat w różnych dziedzinach techniki¹⁸.

Szkoły specjalne

W Kenii zwiększenie szans edukacyjnych dzieci (uczniów) ze specjalnymi potrzebami oraz niepełnosprawnych stanowią kolejne wyzwanie dla sektora edukacji. Większość uczniów ze specjalnymi potrzebami i niepełnosprawni w Kenii nie ma dostępu do usług edukacyjnych, świadczy o tym chociażby fakt, iż 1999 roku było tylko 22 000 uczniów ze specjalnymi potrzebami i niepełnosprawnych uczęszczających do szkół specjalnych, jednostek publicznych świadczących programy zintegrowane. W 2003 roku, liczba ta wzrosła do 26 885, a w roku 2008 objęła 45 000 uczniów.

Odnosząc się do szkół lub jednostek kształcących osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i niepełnosprawnych, w 2008 roku było ich 1 341 oraz 114 publicznych szkół specjalnych. Liczby wskazują na wzrost zainteresowania tą szczególną grupą osób defaworyzowanych i rozszerzenie usług edukacyjnych dla tych osób. W tym celu rząd wprowadza politykę edukacji włączającej, przy jednoczesnym opracowaniu i wdrażaniu wytycznych na wszystkich szczeblach systemu edukacji¹⁹.

Podsumowanie i wnioski

Edukacja stanowi jedną z najważniejszych kwestii dziedzin życia społecznego, przygotowując młode pokolenia do funkcjonowania w społeczeństwie ludzi dorosłych. Również w Kenii, kraju afrykańskim, mocno zakorzenionym w tradycji, kulturze suahili, obrzędach plemiennych edukacja stanowi jedną z najistotniejszych kwestii współczesnego państwa.

¹⁸ UNESCO-UNEVOC International Centre, <http://www.unevoc.unesco.org/go.php?q=World+TVET+Database&ct=KEN> [dostęp: 20.11.2015].

¹⁹ G.I. Godia, *The Nacional Special Needs Education, Policy Framework*, Ministry of Education, July, Kenya 2009, s. 16–20.

Niewątpliwy wpływ na zmiany w obszarze edukacji miał kolonializm, kiedy to na przestrzeni 80 lat nastąpiło zderzenie kultury rodzimej (afrykańskiej) z europejską, czego konsekwencją było starcie rodzimych struktur edukacyjnych z współczesnymi systemami nauczania oraz wychowania. Niniejsza konfrontacja stała się szczególnie wyraźna na terenach wiejskich. Od 1963 roku, kiedy Kenia wyzwoliła się spod rządów Wielkiej Brytanii, nastąpiły wyraźne zmiany i rozwój polityki oświatowej, który trwa do dziś.

Jednocześnie wiedza oraz procesy globalizacyjne sprawiły, iż rząd kenijski zmuszony jest do wprowadzania reform, a w ostatnich latach zapewnienia powszechnej edukacji podstawowej (FPE – Free Primary Education), która stanowi ważny element ogólnego celu, jakim jest edukacja dla wszystkich (EFA – Education for All). Zmiany wprowadzane przez rząd stanowią kamień milowy dla rozwoju gospodarczego i społecznego. Modyfikacja nastąpiła również w kwestii dostępu do edukacji kobiet, a także osób ze specjalnymi potrzebami i niepełnosprawnych, ustalając, że poprzez zapewnienie edukacji podstawowej dla kobiet oraz obejmując edukacją grupy defaworyzowane (osoby ze specjalnymi potrzebami i niepełnosprawni), społeczeństwo jest w stanie przyspieszyć jego rozwój. Rządowi – od stycznia 2003 – roku udało się wdrożyć bezpłatne szkoły podstawowe w program edukacyjny, który widział ogromny wzrost liczby dzieci uczęszczających do szkoły. Z danych statystycznych wynika, że w roku 2008 wzrosła liczba szkół podstawowych (18 600 – szkół państwowych oraz 1 839 szkół prywatnych), gdzie zarejestrowanych jest 8 563 821 uczniów. W odniesieniu do szkolnictwa na poziomie średnim (3 621 szkół publicznych oraz 490 szkół prywatnych) wykazuje 1 382 211 uczniów.

Zaangażowanie rządu w kwestie wykształcenia obywateli wskazuje fakt, iż pomimo kryzysu gospodarczego 6,7% PKB Kenii wydano na edukację w 2010 roku, a inwestycje na pokrycie niniejszego celu stale wzrasta.

Bardzo ważną rolę w kształceniu dzieci w Kenii odgrywają osoby prywatne, organizacje non-profit i społeczność lokalna. Wiele dzieci, które nie są w stanie dotrzeć kilkadziesiąt kilometrów do szkoły publicznej, a rodziców nie stać na utrzymanie dziecka w internacie, objęte są edukacją „pod baobabem”. Często, dzięki zebranych środkom prywatnym i darczyńcom oraz pomocy i zaangażowaniu społeczności lokalnej, szkoły te przekształcane są w szkoły prywatne lub otrzymują dotacje z budżetu państwa. Jest to bardzo ważne rozwiązanie, szczególnie dla dzieci z rodzin najuboższych. Należy podkreślić, iż pomimo że edukacja na poziomie podstawowym w Kenii jest bezpłatna, ro-

dzice zobowiązani są pokrywać koszty dodatkowe (m.in. podręczniki, mundurek, opłaty za egzaminy, utrzymanie dziecka w internacie). Konsekwencją tego jest często szybkie wypadanie dziecka z systemu edukacyjnego, z uwagi na ubóstwo i brak środków do życia w kenijskich rodzinach.

Podsumowując kwestie systemu edukacyjnego w Kenii należy podkreślić znaczące zmiany na przestrzeni lat, ale również konieczność dalszych reform w kierunku wzrostu wykształcenia wśród Kenijczyków. Argumentem przemawiającym w tym kierunku powinny być liczby, a mianowicie: populacja Kenii wnosi ponad 20 mln., w tym występuje przyrost naturalny (4,1%), z czego 60% stanowi populacja poniżej 20 roku życia. Należy pamiętać, iż rozwój edukacji to rozwój w każdej sferze życia człowieka. Przed rządem Kenii stoi wyzwanie – wzrost wykształcenia ludności, który stanowi zasób kraju w celu ograniczenia bezrobocia, ubóstwa i wykluczenia.

Streszczenie: Edukacja w Afryce przechodzi długoletnią drogę, od tradycyjnych wierzeń plemiennych, obyczajów oraz ich praktykowania poprzez wprowadzenie nauki czytania, pisania, matematyki, nauk ścisłych i technologii po naukę języków obcych, by dostosować się do zmian w globalnym świecie. Krajem, który próbuje nadążyć za zmianami jest ponad czterdziestomilionowe państwo we wschodniej Afryce – Kenia, które pomimo wprowadzanych zmian na przestrzeni dziesięcioleci w obszarze politycznym, gospodarczym czy społecznym, ma jeszcze stosunkowo dużo do zrobienia w obszarze edukacji. Oświata stanowi jeden z najważniejszych elementów polityki państwa w aspekcie walki z ubóstwem i wykluczeniem. Pomimo trwających reform w kraju, nadal ponad milion dzieci nie uczęszcza do szkoły, a skala analfabetyzmu wynosi 14%.

Artykuł stanowi prezentację systemu edukacyjnego w Kenii, z uwzględnieniem podłoża historycznego tradycji i kultury mieszkańców. Jednocześnie autorki wskazują na istotne zmiany wprowadzane przez rząd kenijski na przestrzeni lat. Jest próbą uchwycenia znaczenia edukacji w życiu społecznym i gospodarczym Kenijczyków.

Słowa kluczowe: system edukacyjny, polityka oświatowa, szkolnictwo, nauczanie, oświata

Abstract: The education in Africa is experiencing long-standing means, from traditional tribal beliefs of practising customs and them by implementing learning to read, writing, mathematics, sciences and of the technology for the science of foreign languages in order to accommodate oneself to the changes in the global world. The above 40 millionth state is a country which is trying to keep up with changes in the eastern Africa - Kenya, which in spite of implemented changes in the course of decades in political, economic or social area is still relatively having a lot to do in the area of education. The education constitutes one of important components of the politics of the state in the aspect of the fight against the poverty and with ruling out. In spite of the ongoing reforms in the country still over the million of children isn't attending to school, and the scale of the illiteracy amounts to the 14%.

The article constitutes the presentation of the educational system in Kenya, including the historical basis of the tradition and the culture of residents. Simultaneously is pointing at substantial changes implemented by the Kenyan government in the course of years. This is an attempt to grasp the importance of education in the social life and economic of Kenyans.

Keywords: the educational system, educational policy, education, teaching, education

Literatura przedmiotu

- Céline Ferré, *Age at First Child Does Education Delay Fertility Timing? The Case of Kenya*, The World Bank South Asia Region Human Development Division, Policy Research Working Paper 4833.
- Delors J., *Edukacja – w niej jest ukryty skarb*, raport Międzynarodowej Komisji ds. Edukacji dla XXI wieku, przew. Warszawa 1998.
- Eshivani G.S., *Implementing Educational Policies in Kenya*, World Bank Discussion Papers Africa Technical Department Series, The World Bank, Washington, DC 1990.
- Giddens A., *Socjologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Godia G. I., *The National Special Needs Education, Policy Framework*, Ministry of Education, Kenya, July 2009.
- Kiplangâ J., *World's oldest pupil, Stephen Maruge, dies*, 15 August 2009, <http://www.standardmedia.co.ke/business/article/1144021620/world-s-oldest-pupil-stephen-maruge-dies> [dostęp: 20.11.2015].
- Kubinowski D., *Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia-Metodyka-Ewaluacja*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin 2010.
- Ministry of Education in Kenya, <http://www.education.go.ke>.
- Saitoti G., *Education in Kenya: Challenges and policy responses*, Paper Prepared for Presentation at the Council on Foreign Relations Washington DC By Minister for Education, Science and Technology, Government of Kenya, April 2004.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization – UNESCO, <http://www.efarepor.unesco.org> [dostęp: 20.11.2015].
- Word Education News & Reviews, <http://wenr.wes.org/2015/06/education-kenya/> [dostęp: 20.11.2015].
- World Inequality Database on Education, <http://www.education-inequalities.org> [dostęp: 20.11.2015].
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization – UNESCO, <http://www.efarepor.unesco.org> [dostęp: 20.11.2015].